

OVERSETTELSE

DE RE PUBLICA

CICERO

Innledning og oversettelse ved Kristoffer Aunevik

Marcus Tullius Cicero (106 f. Kr – 43 f. Kr) var en romersk statsmann, advokat, forfatter, taler og filosof. Cicero er en av de mest kjente romerne og er blant dem som vi har flest tekster av i dag. Han virket først som forsvarer og innenfor dette feltet var han svært suksessfull særlig på grunn av hans virkningsfulle retorikk, og hans forsvarstaler er i dag blant hans mest kjente verk. Dette gjelder blant annet talene mot Catilina som er et forbillig eksempel både på Ciceros strålende latin og hans voldsomme retorikk.

I dag regnes Cicero også som en av Romas fremste filosofer, og han krediteres for å ha presentert gresk filosofi for romerne i latinsk språkdrakt, som skapte en helt ny filosofisk terminologi på latin. Det er ikke så lett å tilordne Cicero en filosofisk retning, da han i hans verk uttrykker sympati med både stoikerne og peripatetikerne. Filosofiske verk er den nest største delen av hans forfatterskap med titler som Om pliktene, Om staten, Om gudenes natur og Samtaler på Tusculum, men til tross for dette er ikke hans filosofiske side blitt særlig belyst innenfor academia. Cicero leses og studeres nok i dag i større grad på grunn av hans språk som er et strålende eksempel på god og klassisk latin. Cicero ble drept i 43 f. Kr som følge av hans kritiske taler mot Marcus Antonius.

De re publica, eller om staten som den heter på norsk, er et filosofisk verk i form av en dialog mellom kjente romere satt til 129 f. Kr. I utdraget som følger er det den kjente hærføreren Scipio Aemilianus Africanus og statsmannen Gaius Laelius som diskuterer. I verket presenteres fordeler og ulemper ved forskjellige styresett, slik som kongedømme, aristokrati og demokrati. Verket er naturligvis påvirket av Platons Staten, men i motsetning til Platons idealstat så finnes faktisk den idealstat Cicero beskriver, da den deler alle instanser med Roma: et senat, en folkeforsamling og et statsoverhode i de to konsulene som styrte byen ett år om gangen. I teksten som følger har Scipio

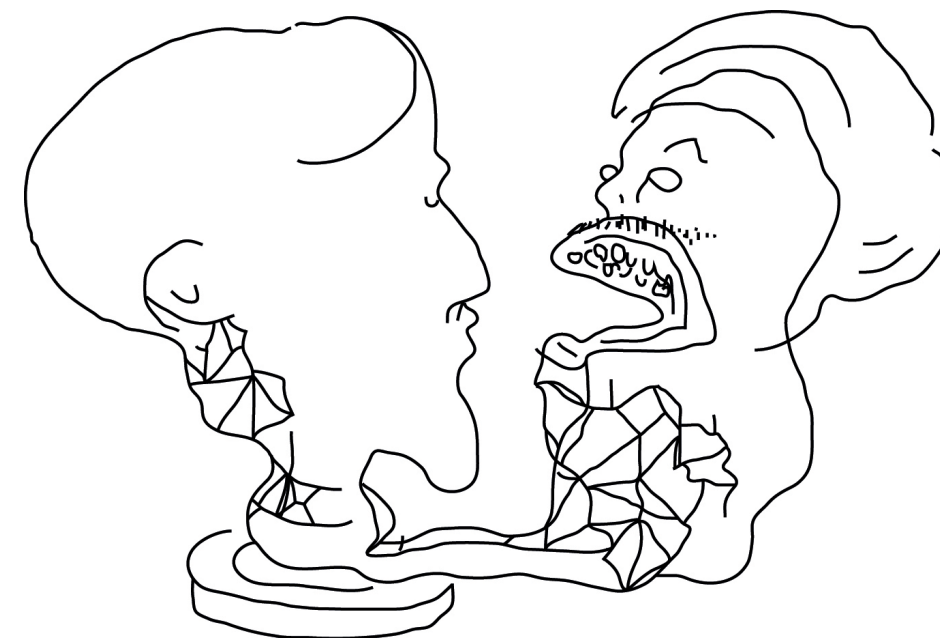
blitt spurt om å legge fram sine meninger om forskjellige styreformene og å velge den beste blant dem. Han tar imot ønsket med stor glede og begynner å beskrive menneskets natur og hvordan de kommer sammen og danner samfunn og små grupper. I det aktuelle utdraget legger Scipio fram de tre nevnte styreformene, kongedømme, aristokrati og demokrati, og tar opp det gode og det dårlige med hver enkel.

For å forstå Ciceros meninger i utdraget kan det lønne seg å ha Romas historie samt Ciceros samtid i mente. På Ciceros tid hadde den romerske republikken eksistert i nærmere 500 år og Romas styreform ble trolig ansett som en viktig grunn for dens suksess og Cicero mente nok derfor at politikk måtte bedrives slik den alltid hadde blitt for å forsikre statens stabilitet. Men Cicero levde i en stormende tid, hvor de gamle verdiene ikke ble respektert like mye som før og dette gjorde nok at han hadde et negativt syn på folkestyre, noe som kommer fram i utdraget.

Også verdt å nevne er at det på Ciceros tid fantes sentrale politiske fraksjoner, nemlig optimates (de beste) og populares (de folkelige). Cicero var en del av optimatene, som besto av den romerske adelen og som sto for en konservativ politikk. Optimatene var forfekttere av senatets makt og ville at det skulle ha størst innflytelse, ettersom senatet også besto av de fremste borgerne, mens populares var tilhengere av folkeforsamlingen og ville at den skulle ha størst innflytelse. Julius Caesar var blant annet et kjent medlem av det sistnevnte.

Utdrag fra *de re publica* (1,39 – 45)

Scipio: Staten er altså folkets sak, men et folk er ikke enhver forsamling av mennesker samlet på hvilken som helst måte, men en forsamling av en mengde forbundet ved rettslig enighet og et nyttefellesskap. Men den viktigste grunnen til å inngå dette er ikke så mye svakhet som en viss naturlig så å si sammenkomst av mennesker. For den-

Illustrasjon: Rasmus Gaare

ne menneskeslekten er ikke en enkeltgjenger, men skapt slik at den ikke engang i overflod av ting [...]

[...] Disse forsamlingene utpekte altså først et oppholdssted på et sikkert sted for å bosette seg; og da de hadde forskanset det med natur og håndverk, kalte de en slik forbindelse av hus for en landsby eller by, prydet med templer og offentlige rom. Ethvert folk som er en slik forsamling av en mengde, som jeg har beskrevet, ethvert samfunn som er en ordning av folket, enhver stat som jeg har sagt er folkets sak, må derfor styres av en viss rådgivende instans for at den skal være langvarig. Men denne første instansen må alltid føres tilbake til den grunnen som skapte samfunnet; deretter må den enten tildeles én eller visse utvalgte, eller påtas av mengden og alle.

Derfor, når den høyeste makten er hos én, kaller vi ham for konge og forfatningen av den staten for kongerike. Men når den er hos utvalgte, så sies den å styres av viljen til de beste. Mens i demokratiet (slik kaller de det nemlig) er all makt hos folket. Og hvis hvilken som helst av disse tre typene holder det første båndet som forener menneskene seg imellom med statens fellesskap, er det ikke fullkomment og heller ikke det beste etter min mening, men likevel akseptabelt, og et styre kan være mer utmerket enn et annet. For enten det er en rettferdig og vis konge eller de utvalgte og fremste borgerne eller folket selv, selv om dette bør anbefales minst, synes det likevel å kunne være en sikker forfatning hvis ingen urettferdigheter eller

begjær blandes inn.

Men i kongeriker er de øvrige altfor mye uten del i den offentlige lov og rådslagning, og under styret til de beste kan folkemengden knapt delta i friheten, da mengden står utenfor enhver offentlig rådslagning og makt; og når alt styres av folket, selv om det er rettferdig og passende, er allikevel selve rettferdigheten urettferdig, da den har ingen grad av verdighet. Derfor, hvis Cyrus, den berømte perseren, var den mest rettferdige og den viseste kongen, synes jeg at folkets sak (den er nemlig, slik jeg sa tidligere, offentlig) likevel ikke var å trakte etter i høy grad, da den hadde blitt styrt av vinket og viljen til én. På samme måte, hvis massilierne, våre klienter, styres av de utvalgte og fremste borgerne med den høyeste rettferdighet, finnes det likevel i denne tilstanden en viss likhet for folket med et slaveri; hvis atenerne under visse perioder da rådet hadde blitt fjernet, utførte ingenting annet enn folkets beslutninger og vedtak, beholdt ikke samfunnet sin pryd ettersom det ikke hadde noen spesifikke grader av verdighet.

Og dette sier jeg om disse tre statsformene når de ikke er opprørte eller sammenblandet, men beholder forfatningen sin; og hver enkelt av disse formene har for det første de lytene som jeg sa tidligere, deretter har de andre beslektede ødeleggende lyter. For det er ingen av disse statsformene som ikke har en usikker og farlig vei til et viss tilgrensende onde.